ACTUALITATEA PROBLEMEI PRIVIND CONSTRÂNGEREA DE A FACE DECLARAȚII ABORDATĂ ÎN SENSUL REALIZĂRII CALITĂȚII ACTULUI DE JUSTIȚIE

Ion CURMEI

În prezentul articol, autorul face o analiză a conținutului infracțiunilor contra justiției, din perspectiva actualității problematicii constrângerii de a face declarații, ca instrument care perturbează realizarea calității actului de justiție.

Autorul prezintă acele fisuri care fac ca unele vătămări ale unor valori sociale ce țin de înfăptuirea justiției şi care rămân în afara cadrului penal de sancționare.

Cu titlu de exemplu se arată că deşi, statistic, faptele constrângerii de a face declarații nu se reflectă şi în soluțiile de practică judiciară, acest fenomen se regăseşte ca o realitate aproape cotidiană.

Autorul prezintă unele aspecte ce țin de poziția Curții Europene pentru Drepturile Omului, vizavi de importanța tratării corecte şi sub toate aspectele a infracțiunii de constrângere de a face declarații.

Observații preliminare

În orice sistem penal, infracțiunile contra justiției joacă rolul de sprijin pentru desfăşurarea în bune condiții a unei proceduri judiciare.

Din păcate, experiența statului nostru a dovedit că mijloacele de protecție penală a înfăptuirii justiției au fost aplicate timid şi neconvingător. Ținând cont de numărul de persoane care fac declarații mincinoase, care încearcă să obțină, prin diferite metode de constrângere, unele declarații mai mult sau mai puțin veridice sau care depun plângeri penale pentru a împiedica desfăşurarea unui proces civil, apare întrebarea dacă această stare de fapt se reflectă şi în condamnările pentru aceste fapte. Răspunsul este evident negativ, fiind puține cazuri de condamnări pentru constrângeri de a face declarații, deşi acest fenomen există, cu certitudine, în sistemul judiciar al Republicii Moldova. Astfel, combaterea infracțiunii de constrângere de a face declarații este o necesitate vitală în sensul realizării exigențelor unei societăți democratice şi liberale, care în sine presupune primordialitatea respectării drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului. Sarcinile de bază ale jurisprudenței pot fi realizate numai prin respectarea drepturilor şi intereselor legale ale omului.

Actualitatea problemei

În ultimul timp, în vederea realizării statului de drept, prin implementarea reformei judiciare şi de drept, legislația penală a cunoscut transformări substanțiale impuse de rigorile stringente ce se referă la răspunderea penală pentru infracțiunea de constrângere de a face declarații, de unde rezultă

obligaţia instituţiilor de drept ale Republicii Moldova, de a ajusta legislaţia internă, la standardele survenite ca urmare a ratificării Convenţiei europene pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale, precum şi a altor Convenţii ratificate de Republica Moldova.

Totodată, această ajustare a legislaţiei este o soluţie a problemelor cu care se confruntă sistemul judiciar al Republicii Moldova în vederea combaterii infracţiunilor contra justiţiei în ansamblu şi în mod special retractarea situaţiei infracţionale a constrângerii de a face declaraţii. Deci, cel puţin din acest motiv, aspectul infracţional al constrângerii de a face declaraţii, merită o investigare minuţioasă. Actualitatea problemei respective mai este determinată şi de faptul că răspunderea penală pentru infracţiunea de constrângere de a face declaraţii, este una, în linii generale, nouă pentru practica şi doctrina autohtonă.

Astfel, analizând cumulul acţiunilor care ar duce la săvârşirea infracţiunii de constrângere de a face declaraţii, este remarcabil faptul că uneori un potenţial martor, bănuit, învinuit, interpret, translator şi alţii, pot fi corupţi sau constrânşi cu scopul de a da declaraţii care nu corespund adevărului. Totodată, în vederea exemplificării poziţiei respective, se menţionează că acte ilegale de constrângere pot fi considerate audierea bănuitului sau învinuitului în stare de oboseală, precum şi în timpul nopţii, insultarea şi umilirea martorului, precum şi alte acţiuni ce constituie tratamente inumane sau degradante. În acest sens, Curtea Europeană expune o poziţie fermă vizavi de nerespectarea drepturilor omului prin mijloace de constrângere, intimidare şi alte acţiuni, astfel în cazul Irlanda contra Regatului Unit (1978) a recunoscut ca tratament inuman şi degradant un tip de interogatoriu sub presiune cu aplicarea a cinci tehnici de dezorientare sau de privare senzorială, şi anume, acoperirea capetelor deţinuţilor, în expunerea lor la un fluierat zgomotos şi continuu, în privarea lor de somn, limitarea alimentaţiei şi în obligaţia de a rămâne în picioare la zid, într-o poziţie penibilă, timp de mai multe ore. Curtea a relevat că aceste tehnici erau de natură să creeze victimelor unui atare tratament sentimente de teamă, de angoasă şi de inferioritate, menite să-i umilească, eventual – să le zdrobească rezistenţa fizică sau morală.

Retractând condiţiile care stau la baza realizării infracţiunii de constrângere de a face declaraţii, urmările ulterioare comiterii prezentei infracţiuni, ar trebui să se accentueze responsabilitatea organelor de drept ale statului în vederea identificării soluţiilor cu scopul combaterii prezentei infracţiuni şi care ulterior va duce la realizarea unei calităţi indispensabile a actului de justiţie.

Mai mult decât atât, având în vedere faptul că Republica Moldova pretinde la accederea în comunitatea europeană, trebuie să se ţină cont de

faptul că structurile europene pun ca motou în vederea realizării actului de justiție, respectarea drepturilor şi libertăților fundamentale ale omului. Astfel, problema constrângerii de a face declarații, este pusă în sarcina structurilor de drept ale statului, care trebuie să întreprindă măsurile necesare în vederea combaterii acțiunilor de constrângere sub orice formă.

Totodată, remarcând faptul că, în majoritatea cazurilor, acțiunile de constrângere în vederea obținerii unor informații scontate, sunt întreprinse la faza urmăririi penale, deci este evidentă responsabilitatea organelor care efectuează urmărirea penală de a ține cont de cumulul normelor de drept material stabilite în acest sens, având ca scop final realizarea actului de justiție.

Nu în ultimul rând, este foarte important de menționat că infracțiunea de constrângere de a face declarații este o infracțiune de pericol, care prin sine presupune survenirea unor consecințe mult mai periculoase în vederea respectării drepturilor omului.

În concluzie, se remarcă faptul că constrângerea de a face declarații trebuie să fie justificată din punctul de vedere al tuturor circumstanțelor relevante infracțiunii date. La acceptarea răspunderii penale pentru infracțiunea de constrângere de a face declarații, procurorul şi judecătorul trebuie să tindă să asigure respectarea drepturilor omului, egalității, exactității şi echității. Atât instanța de judecată, cât şi procurorul şi apărătorul trebuie să fie convinşi de caracterul voluntar, cu bună ştiință a răspunderii penale pentru infracțiunea de constrângere de a face declarații şi, de asemenea, să aibă certitudinea existenței unei baze faptice pentru declarația de recunoaştere a vinovăției.

Bibliografie:

1. ULIANOVSCHI, Gh. *Infracțiuni care împiedică înfăptuirea justiției.* Chişinău: Garuda-art, 1999.
2. *Convenția împotriva torturii şi altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane şi degradante din 10 decembrie 1984,* ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr. 473-XIII din 31 mai 1995.
3. TOADER, T. *Drept penal. Partea specială.* Bucureşti: Hamangiu, 2007, p.231.
4. STOICA, O. *Drept penal. Partea specială.* Bucureşti: Ed. Didactică şi Pedagogică, 1976, p. 214.